

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЕНТНО ЗУМОВЛЕНИХ ПРЕДИКАТАМИ ДІЇ, ПРОЦЕСУ ТА СТАНУ ОБ'ЄКТНИХ СИНТАКСЕМ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ю. МУШКЕТИКА «ЯСА»)

Ковальчук М. В., Ющишин Л. І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто об'єктні синтаксеми як різновид субстанційних синтаксем у семантично елементарних реченнях на предмет з'ясування особливостей їх семантики. Особливу увагу зосереджено на модель «НАД + оруд. відм.» як засіб вираження об'єктної синтаксеми. Матеріалом для дослідження послуговував роман Ю. Мушкетика «Яса».

Зауважено, що семантико-синтаксичний аспект є одним з важливих рівнів вивчення речень у сучасній українській мові, оскільки дає змогу ґрунтовно проаналізувати семантичну будову речення, що є необхідною умовою підходу до речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці, без чого не можлива побудова викінченої синтаксичної теорії.

З'ясовано, що синтаксеми як одиниці семантико-синтаксичного рівня поділяють на первинні і вторинні, наявність/відсутність яких у реченні свідчить про семантичну структуру цього речення – семантично елементарне чи семантично неелементарне речення. Наголошено, що об'єктна синтаксема є однією з найрепрезентативніших у семантично елементарному реченні, визначено її місце серед інших субстанційних синтаксем, окреслено зумовленість різними типами предикатів (дії, процесу, стану) і встановлено відповідний континуум експлікованих значень. Актуалізовано специфіку предикатів дії як найбільш продуктивного типу предикатів, названо їхні диференційні ознаки.

Виявлено семантичні групи предикатів дії, процесу і стану, які здебільшого прогнозують об'єктну синтаксеми, репрезентовану моделлю «НАД + оруд. відм.», простежено значеннєві особливості об'єктних синтаксем. На основі дібраного фактичного матеріалу помічено здатність об'єктних субстанційних синтаксем залежно від синтаксичного оточення виражати різні значеннєві відтінки.

Проаналізовано випадки функціонування в семантично неелементарному реченні прийменниково-іменникової конструкції «НАД + оруд. відм.» у ролі інших синтаксем, зокрема первинної локативної чи вторинної атрибутивної.

Ключові слова: семантико-синтаксичний аспект, субстанційна синтаксема, об'єктна синтаксема, семантика.

Kovalchuk M. V., Yushchishyn L. I. Semantic peculiarities of objective syntaxemes connected with predicatives of action, process and state by valency relations (on the material of the novel "Yasa" by Y. Myshketyk). The article deals with the objective syntaxemes as a kind of substantive syntaxemes in semantically elementary sentences with the aim of finding out the peculiarities of their semantics. Particular attention is paid to the model "НАД + оруд. відм." as a means of expressing an objective syntaxeme. The material for the study was based on Y. Mushketyk's novel "Yasa".

It is noted that the semantic-syntactic aspect is one of the important levels of studying sentences in the Modern Ukrainian language, since it enables to analyze the semantic structure of the sentence thoroughly, which is a necessary condition of the approach to the sentence as a multi-aspect syntactic unit, without which it is impossible to construct a complete syntactic theory.

It has been found out that syntaxemes as units of semantic-syntactic level are divided into primary and secondary ones, the presence/absence of which in the sentence indicates the semantic structure of this sentence – semantically elementary or semantically non-elementary. It is emphasized that the objective syntaxeme is one of the most representative in a semantically elementary sentence. Its precondition is defined by various types of predicatives (action, process, state) and the corresponding continuum of explicated meanings is determined. The specificity of the predicatives of action as the most productive type of predicatives is actualized, their differential attributes are named.

The semantic groups of predicatives of action, process and state which mostly predict the objective syntaxeme represented by the model "НАД + оруд. відм." are revealed, their semantic peculiarities are traced. On the basis of the selected actual material, we notice the ability of the objective substantive syntaxemes, depending on the syntactic environment, to express different shades of meaning.

We analyze cases when prepositional-noun construction "НАД + оруд. відм." functions in a semantically non-elementary sentence in the role of other syntaxemes, in particular the primary locative or secondary attributiveness.

Key words: semantic-syntactic aspect, substantive syntaxeme, objective syntaxeme, semantics.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Останніми десятиліттями в дослідженні синтаксису сучасної української мови помітне прагнення глибше проникнути в механізм функціонування синтаксичного рівня загалом і кожної з його одиниць зокрема, що potwierджує функційний багатоаспектний підхід до аналізу синтаксичних одиниць, який передбачає розгляд речення як основної синтаксичної одиниці у трьох аспектах – формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному та комунікативному. Посилена увагу дослідники приділяють семантико-синтаксичному аспектові, що зумовлено зацікавленістю змістовою сферою, що слугує важливим чинником розуміння специфіки мови, її організації як засобу пізнання й комунікації. Саме основна синтаксична одиниця – речення – найпоказовіше репрезентує спосіб організації семантики й процес її втілення у формально-граматичній структурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Семантичний підхід до вивчення синтаксичних одиниць залишається актуальним протягом останніх десятиліть дослідження граматичної системи української мови, свідченням чого є численні дослідження науковців, зокрема І. Р. Вихованця [2; 3], А. П. Загнітка [6; 7], К. Г. Городенської [4], Н. Л. Іваницької [8; 9], М. Я. Площ [21; 22], Н. М. Костусяк [11] та інших. Крім того, комплексно досліджено компонентний склад семантично елементарних і неелементарних простих речень [17], семантико-синтаксичні залежності в межах простого і складного речень [16].

Відомо також студії, автори яких зосередили свою увагу на докладному вивченні тих чи тих синтаксем, до того ж як предикатних, зокрема предикатів дії (мовлення) [18], предикатів стану [10; 14; 15], предикатів процесу [12], так і субстанційних, серед них адресатних [19; 20], інструментальних [17, 202–225] та ін.

Об'єктом пропонованої розвідки є об'єктні синтаксеми. На проблемах опису, класифікації, функціонування об'єктної синтаксеми теж неодноразово фокусували свою увагу мовознавці. Зокрема, О. Ф. Ледней системно – на власне-семантичному, семантико-синтаксичному та формально-синтаксичному рівнях – дослідила об'єктні синтаксеми в семантично елементарному та неелементарному простих реченнях [13]; О. Г. Межов проаналізував лексичні, морфологічні, функційні особливості об'єктних мінімальних семантично-синтаксичних одиниць з установленням ядра та периферії об'єктної семантики [17]. Проте відразу зазначмо, що відмінковій периферії, а особливо прийменниково-відмінковим засобам, об'єктної синтаксеми дещо недостатньо приділено увагу в названих працях, що і спонукало нас докладніше розглянути цю проблему.

Формулювання мети і завдань статті. Метою пропонованого дослідження є простежити семантичні особливості об'єктних синтаксем як різновиду субстанційних первинних одиниць елементарного простого речення в сучасній українській мові, виражених моделлю «НАД + оруд. відм». Реаліза-

ція поставленої мети передбачає виконання низки завдань: 1) визначити місце об'єктної синтаксеми серед інших субстанційних синтаксем; 2) окреслити диференційні ознаки об'єктних синтаксем; 3) з'ясувати типи предикатів, які зумовлюють об'єктну синтаксему, репрезентовану моделлю «НАД + оруд. відм.»; 4) простежити семантику самих об'єктних синтаксем.

Матеріалом для дослідження послуговував роман Юрія Мушкетика «Яса».

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній вітчизняній граматиці набула важливого значення проблема опису семантичної організації речення. Центральним компонентом, або ядром, речення є предикат, який виконує першорядну роль для конституювання її семантичної структури, позаяк прогнозує певний набір тих чи тих субстанційних синтаксем, які детерміновані його лексичним значенням. Таке прогнозування оперте на теорію вербцентризму, представники якої акцентували на беззаперечній ролі дієслова як організаційного центру речення (К. Бекер, Й. Майнер та ін.), як особливого засобу у вираженні предикативності, як класу слів з найбільш розгалуженою системою морфологічних категорій [5, 218], що, своєю чергою, тісно пов'язана з іншою теорією – теорією валентності, сутність якої полягає у здатності предикатів (основним носієм валентності є дієслово) відкривати відповідну кількість семантичних позицій «учасникам» дії – актантам [5, 269], тобто іменникам чи іменниковим конструкціям.

Традиційно прості речення на семантичному рівні поділяють на семантично елементарні і семантично неелементарні. Семантично елементарним називають просте речення, що складається тільки з одного предиката й зумовлених його семантико-синтаксичною валентністю іменникових (субстанційних) синтаксем.

Специфіка семантично неелементарного (або ускладненого) простого речення передбачає наявність, окрім предикатних і субстанційних, синтаксем невалентного характеру. Це вторинні одиниці предикатного типу, які утворилися внаслідок різноманітних перетворень вихідних речень і виражають сукупність значень ознаки [3, 136].

З огляду на наш предмет дослідження ми зосередимо свою увагу на семантично елементарному реченні.

Іменникові (субстанційні) синтаксеми в семантико-синтаксичній структурі простого елементарного речення виділяють на основі субстанційних семантико-синтаксичних відношень, які постають між субстанційними синтаксемами і відповідними предикатами. Відповідно до різновидів субстанційних відношень (суб'єктних, об'єктних, адресатних, інструментальних і локативних) вирізняють такі типи субстанційних синтаксем: 1) суб'єктні синтаксеми, що позначають діяча або носія процесу, стану, якості, кількісної ознаки; 2) об'єктні синтаксеми, що позначають предмет, на який спрямовано дію, процес або стан; 3) адресатні синтаксеми, що вказують на особу або іншу істоту, на користь чи на шкоду якої відбувається дія; 4) інструментальні синтаксеми, які

позначають знаряддя або засіб, за допомогою яких виконують дію; 5) локативні синтаксеми, що виражають місце, напрямок руху і шлях руху [17, 47].

Серед субстанційних синтаксем однією з найбільш уживаних є об'єктна синтаксема. Синтаксист О. Межов диференціює її за такими ознаками: 1) об'єктна семантико-синтаксична функція; 2) валентний зв'язок з динамічними / статичними предикатами; 3) правобічна валентна позиція стосовно предиката; 4) облігаторність / факультативність; 5) пасивність [17, 145].

Дослідниця О. Ф. Ледней доповнює ці ознаки ще кількома, уважаючи, що об'єктній синтаксемі притаманні: 6) широка семантична диференціація (назви конкретних, які не існують поза людською діяльністю, об'єктів і понятійних ситуацій реально-го світу, на позначення яких виступають усі лексико-граматичні розряди іменників та займенників); 7) наявність основного (знахідний відмінок) і периферійних (називний, родовий, давальний, орудний, місцевий, прийменниково-відмінкові форми) морфологічних варіантів; 8) типова формально-синтаксична позиція додатка (передусім прямого); комуникативна позиція реми [13, 7].

Виокремлення названих диференційних ознак, за якими розмежовують об'єктну синтаксему від інших субстанційних, засвідчує її вагому роль як компонента структури простого речення.

Щодо морфологічного вираження, то відмінкові форми, які здатні експлікувати об'єктну синтаксему, формують ядро і периферію. Основним засобом вираження, або ядром, слугує в сучасній українській мові знахідний відмінок. За спостереженнями О. Ф. Ледней, частотність його вживання дорівнює 68,2 %. «Він є спеціалізованим виразником прямого об'єкта у відмінковій системі української мови, оскільки функціонує на позначення об'єктних синтаксем усіх п'яти рангів: об'єкта дії, об'єкта стану, об'єкта локативного предиката дії, об'єкта процесу та об'єкта якісної ознаки-відношення» [13, 11–12]. Проблему установаження ієрархії у системі відмінків з опертям на формально-синтаксичні і семантико-синтаксичні функції відмінків ґрунтовно досліджував І. Р. Вихованець [1]. Йому ж належить авторство класифікації семантичних варіантів усіх субстанційних синтаксем загалом і об'єктної, серед усього вираженої знахідним відмінком, зокрема. Також цю проблему порушували М. Я. Плющ, О. К. Безпояско, А. П. Загнітко та ін.

Відмінкову периферію об'єктної синтаксеми становлять форми безприйменникових родового, давального, орудного та місцевого відмінків, а також прийменниково-відмінкові форми.

У контексті нашого дослідження розглянемо способи вираження об'єктних синтаксем прийменниково-відмінковими формами. Серед найчастіше поширених моделей:

– «**НА** + знах. відм.», напр.: *Марко перебував ціпильном просянку, а сам скрадливо поглядав на Киляну* (394);

– «**У/В** + знах. відм.», напр.: *Ждан не вельми вірив у його [Колиски] совісливість і правдивість...* (563);

– «**ПРО** + знах. відм.», напр.: *І зараз Філон думав тільки про те, як йому врятуватися* (584);

– «**ДЛЯ** + род. відм.», напр.: *Опала Сулейман Кегая повернулася для нього та Киляни несподіваним боком* (604);

– «**ЗА** + оруд. відм.», напр.: *Краєм ока він [Сірко] увесь час стежив за татарами...* (642);

– «**ПЕРЕД** + оруд. відм.», напр.: *За довгі роки пройшов перед Сірком людський рід: простаки й хитруни, щирі й підступники...* (79);

– «**НАД** + оруд. відм.», напр.: *Вони прийшли помститися за поглум невірною над правовірним...* (773).

Однією з досить поширених є модель «**НАД** + оруд. відм.». Проте ця конструкція, окрім вираження об'єктних відношень, що засвідчує здатність її виконувати свою первинну функцію в семантично елементарному реченні, може експлікувати також іншу первинну функцію – локативну, до того ж із відтінком загальної локалізації, напр.: *... сонце повисло над обрієм* (812), і шляху руху, напр.: *...полинуть [пташенята] у хащі над лиманом* (813), або вторинну – означальну, напр.: *З маківки могили видно розсохаті верби над лиманом* (6).

Об'єктна синтаксема, яка представлена моделлю «**НАД** + оруд. відм.», детермінована здебільшого предикатами дії, що спричинено загальною тенденцією зумовленості об'єктних синтаксем предикатами дії з їхніми диференційними ознаками динамічності, процесуальності, фазовості, активної ролі суб'єкта [17, 62], а, за О. І. Леутою, ще й контрольованості, волюнтативності, каузативності, акціональності, перехідності, потенційної спостережуваності [15, 13]. Серед семантичних груп предикатів дії, які прогнозують аналізовану модель, найчастіше вживаються дієслова зі значеннями:

1) розумової діяльності, пор.: *думати, мізкувати, міркувати, поміркувати, роздумувати, розмірковувати*, а також стійкі лексичні словосполучення на кшталт, напр.: *Думав над тим [Сірко] давно й довго* (445); *А тепер вони [Мокій і Лаврін] сядуть удвох та поміркують над Лавріною долею...* (206); *...якийсь час він [Лаврін] роздумував над тим* (362). Часто семантично елементарне речення з предикатом цієї семантики, облігаторними суб'єктом і об'єктом стає осередом семантично неелементарного речення, поширеного обставиною міри і ступеня, напр.: *Кріпко думав над тим молодий козак...* (762); *Важко, до болю в скронях думав Сірко над тим...* (98). Серед дібраного фактичного матеріалу на позначення розумової діяльності, яка синтезує водночас мислення і викладення цього на папері (тобто писання), вживається дієслово *пріти* із семантикою «напружено працювати» (СУМ, VIII, 109), напр.: *Два писарі пріли над аркушами, а лист так і лишився незакінчений* (32); *А нащо рвати такого гарного респонса? Всю ніч над ним прів* (99). Подібне значення передає й дієслово *нахилятися*, яке первинно належить до предикатів дії-локативності [17, 70], проте в переносному значенні експлікує «тяжко працювати», напр.: *Рядки, над якими гетьман нахилявся до самого столу, в свічкаревому очу – як грубі гужівки* (556);

2) фізичної діяльності, виконуваної з метою поглумитися, пор.: *збиткуватись, позбиткуватись*, напр.: *...позбиткуватись над ханськими слугами – про таке й гадки [прибулі] не мали* (616); *3 найдавших монастирів їдуть голими драбняками чорноклобучники, гнутья, побираються, над ними збиткуються, кепкують...* (434);

3) мовленнєвої діяльності, виконуваної з метою покепкувати, посміятися, пор.: *кепкувати, піджартувувати, пожартувати, покепкувати, посміятися¹, потішатися*, напр.: *Казан-Казановський спочатку довго кепкував над Мокієм* (203); [Назар] *потішається над якимсь неборакою...* (438); *Од самої косовиці парубки піджартувували над Сироваткою...* (203); *Часом Лаврінові здавалося, що Дорош посміявся над ним...* (157). Подібну семантику виражають і т. зв. лексичні словосполучення на зразок *чинити жарт*, напр.: *Правда, кілька разів і Сироватчин болотяний учиняв над ним жарти...* (197);

4) фізичної дії, виконуваної з метою покарати когось, пор.: *чинити, чинити дію, чинити розправу, розправлятися*, напр.: *Й побив Сірко Тимоша <...> вчинив над ним правий суд, а хтось учинив неправий суд над його сином* (707). На межі семантики предиката дії чи процесу перебуває, на нашу думку, дієслово *звершитися* в реченні *...над ним [Аадиль-Гіреєм] звершився грізний закон Фатіха* (428), яке позначає певною мірою виконане покарання, проте без називання активного виконавця дії;

5) дії-локативності як різновиду предикатів дії (тут, на відміну від прикладу із цим дієсловом вище, вже йдеться про пряме значення), пор.: *хилитися, схилитися, гнутися*, напр.: *Козаки, котрі допомагали Кайданові, опустили пораненого на землю й теж похилилися над Кирилом* (770).

Об'єктну синтаксему моделі «**НАД** + оруд. відм.» можуть прогнозувати також предикати процесу, зокрема на позначення:

1) «ставати вищим у вчинках, помислах від когось», пор.: *вивищуватися, возноситися, підніматися, підноситися*, напр.: *Дорожив [Марко] своїм життям, у душі вивищувався над іншими людьми...* (669); *Тоді, принаймні у власних помислах, людина піднімається над коханцями, над звитяжцями, над мудрецьми...* (52–53); *... сподівався [Мурашко] зробити щось для ладизжинців і підносився в думках над ними* (313);

2) емоційно-психічних процесів, зокрема «виявляти милосердя», пор.: *зласкавитися, зглянутися*,

напр.: *Може, доля хоч трохи зласкавиться й над ними* [Лавріном і Киліяною] (609); *Вона [Киліяна] квилла, ридала, просила зглянутися над її красою, молодістю, над тим, що вона – сирота* (782).

Помірно репрезентованою в тексті роману Ю. Мушкетика «Яса» є об'єктна синтаксема при предикатах стану, серед усього предикатах буттєвості, із додатковими значеннєвими відтінками:

1) «бути володарем», «мати владу над кимось, чимось», «мати силу над кимось, чимось», пор.: *царювати, панувати, володарювати*, лексичні словосполучення *мати владу, мати силу*, напр.: – *Щоб тобі, скурвому синові, так хотілося дихати, як мені над тобою панувать, – плюнув [суддя]...* (449); *Тільки кошовий і мав над ним владу...* (83); *...втішалася [Киліяна] своєю владою над ним* [Лавріном], *молодістю, дикістю...* (149); *Десь у глибині душі Ногасєць почував, що страх має над ним більшу ... силу...* (256);

2) «бути зверхнім», напр.: *Й відчув [Самойлович] якусь зверхність над отим шепотом...* (107);

3) «бути вищим, кращим щодо якостей від когось», пор.: *торжествувати*, напр.: – *... а нам милість божя при нашій правді допомогла і торжествувати над вами дозволила...* (676).

Щодо семантики самої об'єктної синтаксеми, то, як засвідчив дібраний фактичний матеріал, переважають іменники на позначення істот, здебільшого осіб, чи займенники, які на них вказують, або іменники з абстрактним значенням.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Виконаний аналіз дає підстави висновувати, що семантична диференціація периферійних відмінкових та прийменниково-іменникових форм, як і основних відмінкових форм об'єктної синтаксеми (ядро) в семантично елементарному реченні, є зумовлена семантичним типом предиката. Дібрані на матеріалі роману Ю. Мушкетика «Яса» об'єктні синтаксеми, репрезентовані моделлю «**НАД** + оруд. відм.», з урахуванням типів предикатів (дії, процесу і стану), які їх детермінували, відповідно кваліфікуємо як об'єкти дії, процесу і стану. Найчастіше уживаними виявилися об'єктні синтаксеми при предикатах дії, зокрема зі значенням розумової діяльності та мовленнєвої діяльності, виконуваної з метою покепкувати, посміятися над кимось.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в опрацюванні об'єктних синтаксем інших моделей у межах периферійних відмінкових чи прийменниково-іменникових форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 231 с.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підруч.] / І. Р. Вихованець – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Городенська К. Г. Деривація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 291 с.

¹ Автори усвідомлюють, що на сьогодні стилістично унормованим для дієслів *глузувати, кепкувати, насміхатися* є керувати формами родового відмінка. Проте до уваги бралося першоджерело.

5. Городенська К. Дієслово / Катерина Городенська // Іван Вихованець, Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови. – К. : Пульсари, 2004. – С. 217–297.
6. Загнітко А. П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова / А. П. Загнітко. – К. : ІЗМН, 1990. – 64 с.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
8. Іваницька Н. Л. Формально-граматична та семантико-синтаксична структура простого речення : [тексти лекцій] / Н. Л. Іваницька. – Вінниця, 2004. – 94 с.
9. Іваницька Н. Л. Зумовленість синтаксичної структури двоскладного речення валентністю дієслова-присудка / Н. Л. Іваницька // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 39–43.
10. Кавера Н. В. Семантична типологія предикатів стану : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Кавера. – Київ, 2008. – 22 с.
11. Костусяк Н. М. Структура міжривневих категорій сучасної української мови : [монографія] / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 452 с.
12. Кутня Г. В. Структурно-семантична і функціональна характеристика предикатів процесу в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. В. Кутня. – Львів, 2004. – 18 с.
13. Ледней О. Ф. Об'єктні синтаксеми в структурі простого речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. Ф. Ледней. – Одеса, 2003. – 19 с.
14. Леута О. І. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія] / О. І. Леута. – К. : Такі справи, 2008. – 208 с.
15. Леута О. І. Дієслівні речення в українській літературній мові : структура, семантика, моделі : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. І. Леута. – Київ, 2009. – 35 с.
16. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей : [монографія] / Т. Є. Масицька. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. – 416 с.
17. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : [монографія] / О. Г. Межов. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 464 с.
18. Ніколаєва Н. Г. Семантико-синтаксична організація речень з дієслівними предикатами мовлення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. Г. Ніколаєва. – Київ, 2003. – 20 с.
19. Овчиннікова І. І. Адресатна синтаксема в реченнях з дієслівними предикатами дії в українській мові / І. І. Овчиннікова // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2012. – № 7 (1). – С. 98–108.
20. Пац Л. І. Функціонально-семантичне поле адресатності в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Людмила Іванівна Пац. – Горлівка, 1998. – 158 с.
21. Плющ М. Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення : [навч. посіб.] / М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 1986. – 175 с.
22. Плющ М. Я. Категория падежа в семантико-синтаксической структуре предложения : дисс. ... доктора филолог. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Мария Яковлевна Плющ. – К., 1983. – 412 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

СУМ – Словник української мови : В 11-ти тт. – К. : Наук. думка, 1970–1980.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Мушкетик Ю. Яса : [роман] / Юрій Мушкетик. – К. : Дніпро, 1990. – 831 с.